

Week van 11 juli tot 17 juli 1964

Een roman door
Abraham HANS

Nr. 4

ONZE WEKELIJKSE
AFLEVERING PRIJS 3 F

HET WOUD VAN HOUTHULST

Buiten zagen ze vermoeide en ontmoedigde Belgische soldaten voorbijstappen

Onze Wekelijkse Aflevering

Abonnementsprijzen : p. maand : 10 F ; 3 m. : 30 F ; 6 m. : 60 F ; 9 m. : 90 F ; 12 m. : 120 F

Postchequerekening nr. 88.61

Uitgeverij : J. Hoste N. V.

Em. Jacquemainlaan 105, Brussel 1

Verantwoordelijke uitgever :

M. Stijns, Kunstlaan 20, Brussel 4

KORTE INHOUD

Op de laatste juli-avond van 1914 wandelen Martha Legein en Frans Hoornaert door de statige dreven van 't Houthulster woud. Morgen is het hun trouwdag! Maar 's anderendaags wordt Frans opgeroepen. Er dreigt oorlog! Martha en Frans besluiten toch te trouwen en Frans vertrekt na de huwelijksplechtigheid.

Enkele dagen daarna vallen de Duitsers België binnen en het is oorlog. Martha's jongere zuster, Bertha, wordt het hof gemaakt door de rijke landeigenaar Desmedt die reeds getrouwd is en door Fried, een Duitser, welke zich verbergt in het bos. Martha en boer Hoornaert, vader van Frans vertrekken naar Aarschot om Frans te gaan bezoeken. Bertha heeft een geheime ontmoeting met Mijnheer Desmedt, maar wordt door wroeging gekweld. Gust Legein neemt dienst als vrijwilliger en vertrekt, ondanks de smeekbeden van zijn moeder

Vermits gij trouw onze wekelijkse Aflevering
leest, moet gij ook de Annie Hans' Korte Roman
lezen... Iedere week een nieuwe titel :

DE MAN DIE VAN MIJN ZUSTER HIELD

Een volledige roman voor SLECHTS 7 FRANK

OVERAL VERKRIJGBAAR

• Waar moeten we vluchten? En we hebben niets misdaan en zullen niets misdoen. Wat zouden de Duitsers dan tegen ons beginnen?

• 'k Ben hier niet meer gerust, zei de boer. 't Is of 't onder mijn voeten ook brandt.

• Wat wilt ge dan? vroeg Jozef.

• Er van onder trekken, mardjie, dat wil ik! En 'k doe 't ook!

• En gij, Martha?

• Ik blijf! Ik moet Frans zien!

• En ik blijf bij u! Allez, baas, de goede reis en doet ze de complimenten thuis, en wij zullen de uwe aan Frans doen!

• Alleen kan ik mijn weg niet vinden! 'k Weet niet, waar we verdoold zijn.

• Ge zult hem toch moeten zoeken, vriend, want ik laat Martha niet alleen ronddolen, dat begrijpt ge ook. Wat gaat ge toch eens doen, als die bucht naar West-Vlaanderen afzakt? Seffens de boel in de brand laten?

Hoornaert mompelde wat tussen de tanden, maar bleef dan toch.

• Zoekt ge een soldaat? vroeg de burger van Aarschot.

• Ja... de man van deze vrouw.

• De soldaten zullen wel op Aarschot terugtrekken. Zie, dat is onze burge-meester, die daar komt, mijnheer Tielemans, een braaf mens. Hij heeft ons gezegd, kalm en rustig te blijven, en dat zullen we doen, en zo maar afwachten.

Lang stonden veel mensen op de hoogte.

Nu en dan doemden troepjes vluchtelingen op, en ze vertelden, dat de Duitsers met de Belgen in gevecht waren, en hoeven in brand staken.

• We gaan nu wat eten, zei Jozef. Kom, dat verdrijft de tijd en mijn beer gromt, al is 't oorlog!

In 't stadje zagen ze soldaten. 't Waren lancers, bedekt met stof. De paarden stonden gebonden aan bomen of de muur en veel mannen, afgemat als ze waren, strekten zich op de keien uit en sliepen in. Een auto-mitrailleur reed de straat op, stopte en schoot naar een vliegtuig, dat tegen de blauwe lucht zweefde.

• Zie, 't begint hier ook al, jammerde Hoornaert. We zitten in heel die verdoemelijke oorlog, eer we 't weten.

• Een goede teloor soep, baas, dat stilt de zenuwen. En een biefstuk, zo groot als mijn twee handen. We zien nu wat van de oorlog en wennen er een beetje aan, tegen dat 't in onze streek begint. Wilt gij terugkeren, ginder is de statie. Met uw mond komt ge overal. Ik blijf bij Martha. Dat ziet er hier een treffelijke herberg uit? Kom, ik heb honger!

De boer moest de jonge lieden wel volgen, al gevoelde hij geen eetlust. In de namiddag marcheerden soldaten binnen, maar niet van Frans' regiment.

• Die komen ook wel! verzekerde Lauwe, als was hij volkomen op de hoogte van de beweging.

Hij ondervroeg de militairen, die hem echter niet zeker zeggen konden waar het regiment zich bevond. Hij moest in de omtrek zijn, maar die omtrek was wijd.

• Wachten dan maar! hernam Jozef, en zo kroop traag de dag voorbij.

• Hoe is het, blijven we vannacht? vroeg Hoornaert.

• Ja zeker. Waar willen we gaan lopen?

• 'k Vind het verdoemelijk stom. Morgen kunnen we midden in de Duitsers zitten. En wat dan! Ge spot met uw leven.

• Wat peinst gij, Martha?

- Ik blijf, antwoordde de jonge vrouw beslist. Ik kom voor Frans en wil op hem wachten!

- En als ge dan niet meer naar huis kunt! riep haar schoonvader kwaad.

- Frans is mijn man. Frans wil ik zien! O, peinst ge, dat ik nu terugkeren kan? Hij is misschien bij de laatste troepen, hij kan hier gekwetst binnengedragen worden, hij kan naar me roepen... O, God, hij kan hier sterven, en ik zou laf weglopen. Wat geef ik om de Duitsers! Frans wil ik zien, op Frans wil ik wachten! Ik blijf, al is 't alleen!

Ze sprak heftig en tranen schoten in haar ogen. Hoornaert keek wat beschaamd voor zich.

- Waar moeten we slapen? vroeg hij dan.

- O, slapen kan ik toch niet! hernam Martha.

- Er zal wel ergens een plekje zijn, beweerde Lauwe.

Maar de logementen waren vol en menig burgerhuis ook, want van oostwaarts stroomden steeds vluchtelingen aan. Eindelijk werd het drietal opgenomen in een winkel.

- Een bed heb ik niet meer, zei de vrouw, die hen vriendelijk ontving, maar een zetel kunt ge krijgen, en och, wie kan er nu slapen? 't Zijn zulke schuwe tijden, nietwaar?

Weer neigde de dag ten einde, en weer had hij voor de jonge vrouw diepe teleurstelling gebracht. Maar wachten zou Martha, wachten met hoop en vrees!

Wachten en hopen en bidden, ook in deze nacht die over Aarschot daalde, een nacht met plechtige stilte en zachte sterrenglans, maar helaas ook met de brandgloed aan de einder. Zo verbeidde Aarschot zijn lot... De vijand naderde en hij tekende zijn weg door een rosse schijn, die tegen de lucht hing.

'T DRAMA VAN AARSCHOT

Lang viel de nacht. Lauwe rookte zijn pijp. Hoornaert trekkebolde, snorkte soms even, schoot dan weer wakker, en boog opnieuw 't hoofd.

Martha sluimerde. Mejuffer Meesters, die hier met haar zeventigjarige ziekelijke oom woonde, was te bed gegaan. Boven sliepen er gevluchte kennissen uit de omtrek.

- 'k Ga toch ook een uiltje vangen, zei Jozef eindelijk. 'k Zal morgen des te kloeker zijn.

Hij legde zich lang uit op de grond en sliep weldra in, maar toen de ochtend daagde, was hij al weer wakker. Hij ging even naar buiten, stak zijn hoofd onder de pomp, wies zich flink, en keerde terug in de kamer.

- En zeggen, dat ik vertrok met 't heilig gedacht mijn kozijn te bezoeken, sprak hij tot Martha.

- O, 't is braaf, dat ge bij ons blijft. 'k Kan u niet genoeg bedanken, Jozef!

- Als ge met die trunterijen begint, loop ik weg. Ge zoudt daar wel gestaan hebben met uw schoonpapa, hé, Martha? Zaaft ge niet liever de zon over het Vrijbos opgaan?

- Och, Jozef, ik verlang ook zo om Frans te zien, maar ik loop hier als verdoold, sprak de boer bedrukt.

- Lopen, en gij zit daar nog in zulk een zachte, schone zetel. Ge zijt precies de commandant van Steenhove's garde-civiek zelf! 't Zal me verwonderen, wat die zal doen, als de Duitsers eens naderen.

- Die sloebbers! schoot Hoornaert uit. 't Is al hun schuld, dat de wereld zo overhoop staat. Zo'n keizer, dat ze hem ophingen! Dan leefden de mensen rustig.

Juffrouw Meesters kwam weldra zelf beneden.

- 't Spijt me, dat ik geen bed voor u had, zei ze. 'k Zal eens rap koffie opschenken. Wat gaan we vandaag al zien? 'k Heb ook niet rustig geslapen. En oom die zo ziekelijk is! Zwak van ouderdom... Met zo'n mens kunt ge nu toch niet vluchten!

- Neen, zei Jozef. Maar och, eer de Duitsers komen, zullen we toch eerst nog Belgen zien. We gaan straks eens op straat piepen.

- Ik ga rap om de melk, hernam juffrouw Meesters. Een tas warme koffie zal deugd doen.

Buiten hoorde ze gedreun van zware stappen en zag vermoeide en ontmoedigde Belgische soldaten voorbijstappen.

- De Duitsers zijn vlak bij de stad, riepen ze tot twee oude vrouwen.

Juffrouw Meesters stormde terug en riep:

- De Duitsers zijn al bij de stad!

- De Duitsers hier! vroeg Jozef verbaasd. Nu al?

- Ja... terugtrekkende soldaten zeiden het...

- Nu zitten we hier! kreet Hoornaert. Lauwe, 't is al uw schuld! Heb ik 't u niet gezegd? Hoe geraken we nu nog weg? Gij met uw koppigheid!

- Toe, toe, zoudt ge niet gaan schreeuwen lijk een kind? De Duitsers zullen u toch niet opeten, zeker? 'k Zal zelf eens loeren.

- Ik ga mee, zei Martha.

- Laat me eerst alleen gaan! Ik ben seffens terug.

Lauwe stapte tot aan de Markt.

- Die juffer heeft zeker gedroomd, mompelde hij. Waar zijn die Duitsers nu! Eensklaps hoorde hij kogels fluiten.

- Verdraaid, dat begint hier lelijk te doen, riep de jonkman. M'n ziele Gods, dat zijn toch Belgen!

Uit een straat kwamen eigen soldaten gestormd.

- Van Frans' regiment! riep Lauwe opgewonden. Hei, kameraad... van wat bataillon en compagnie zijt gij?

- Twee... drie!

- Here God, Frans zijn compagnie! Zeg, kent ge Frans Hoornaert?

- Ja...

- Waar is hij? Zijn vrouw zoekt hem!

- Weet ik het? We zijn in gevecht geweest, moesten terug, en de Duitsers zitten ons op de hielen. Er zijn er al in de stad. Maar er volgen nog van onze mannen!

- God geve, dat ik hem zie, hernam Lauwe in hevige spanning.

Hij schuilde onder een poort om de fluitende kogels te ontgaan, maar hij trotseerde deze, toen hij weer een troepje strijders zag.

- Kent ge Frans Hoornaert? vroeg hij weer.

Sommigen antwoordden niet, anderen schudden ontkennend, tot er een zei:

- Frans Hoornaert is gekwetst... of dood... 'k Heb hem toch zien vallen!

- Jezus-Maria... gevallen! Leeft hij nog? O, zeg het... Zijn vrouw zoekt hem!

- Vriend, 'k weet het niet. 't Was daar elk voor z'n eigen. Zoekt bij 't Rode Kruis...

• Maar was 't zeker Frans Hoornaert ?

• Ja...

De Belgen weken en de Duitsers stormden aan. Op een ogenblik stond de markt vol grijze soldaten, die riepen en tierden of zongen.

• Frans gekwetst... of dood... of gevangen, mompelde Lauwe. Ik zal nog van niets gebaren tegen Martha.

Hij zag de dreigende gezichten van de vreemde soldaten en speedde zich terug naar de winkel.

• 'k Moet van die smoelen niets hebben, dacht hij.

Martha wachtte hem aan de deur.

• Er zijn Belgen gepasseerd ! riep ze. Weet gij nieuws ?

Jozef voelde diepe deernis met de jonge vrouw, maar schudde 't hoofd.

• Nog niets, zei hij dan. De Duitsers zijn op de markt. Laat ons naar binnen gaan !

• Maar Frans, waar is Frans ?

• Hij was er niet bij... Maar 't waren geen soldaten van zijn regiment.

• Toch wel, Jozef ! O, als hij maar niet dood is !

• Peins nu toch weer niet 't ergste. De meeste soldaten zijn rond de stad getrokken.

• Dan ga ik hem zoeken !

• Neen... neen... nu niet... de kogels schuifelen overal ! Kom, binnen, alle mensen blijven in huis en die Duitsers zien er lelijke loebassen uit.

Lauwe trok Martha mee in de kamer.

• Zijn er veel Duitsers ? vroeg Hoornaert.

• Zeer veel ! Ze rezen als uit de grond. En ze staan daar op de markt te loeien gelijk stieren ! Wat kunnen die kerels een gerucht maken. De beestenmarkt van Lampernisse is er niets bij !

• En wat doen wij ? hernam de boer. Hier zitten we nu ! We moesten op reis gaan, we moesten te Aarschot overnachten. Wie weet geraken we nog ooit thuis ! Laten we seffens aan zetten, eer de hele stad vol zit !

• Nu kunt ge niet op straat. Ze zijn nog aan 't vechten !

Eensklaps hoorde men voorin gerinkel van glas. Mejuffer Meesters ging zien en kwam ontsteld terug.

• Ze hebben de ruit van de winkel ingeslagen, zei ze, en ze zijn alles aan het stelen. Hoor, ze komen binnen !

• Kunnen we langs achter niet weg ? vroeg Hoornaert angstig.

• Alleen over een hoge muur.

• Met een ladder ?

• Vlucht nu niet ! zei Lauwe. 'k Heb gehoord, dat de Duitsers schieten op allen die weg lopen.

• Wat een lawaai. Ha, we zijn nu goed geleverd ! jammerde Hoornaert. Ze maken ruzie onder elkaar !

• Om wijn en cognac, hernam juffrouw Meesters. En zo wordt een mens bestolen !

Ze keek om de deur, maar trok schielijk haar hoofd terug.

• Er zijn er al dronken, zei ze.

• 't Zijn als duivels uit de hel, meende Lauwe. Laten we stil hier blijven.

De soldaten trokken af en eindelijk waagde de meesteres van 't huis eens te gaan kijken. Jozef vergezelde haar. In de winkel lagen gebroken flessen en plassen drank. Al het overige was gestolen. Ook de kelder hadden de ruwe kerels bezocht en leeg gehaald.

- Wat sloebers, wat sloebers! herhaalde Lauwe steeds. Die zuipers! En als ze zat zijn, wat gaat er dan gebeuren?

Hij besloot nu ook heen te gaan, maar toen hij op straat keek, wenkte een burger hem binnen te blijven. Deze kwam zelf toegelopen om te schuilen en vertelde aan juffrouw Meesters, dat burgemeester Tielemans op 't stadhuis ontboden was. De soldaten zwijmelden door de straten, twistten onder een, en telkens kwamen er nieuwe troepen aan. Ze hadden in 't college de paters bedreigd en er de ramen stuk geslagen. In 't Damianusgesticht scheurden ze de Belgische vlag en rukten er 't verband van Belgische gewonden af...

- Ja, ze doen lelijk, vervolgde de burger ongerust.

- Laten we vertrekken! drong Hoornaert aan. Jozef, 't is nu nog tijd!

- Wat wilt ge? vroeg de bezoeker. 'k Ben hier binnengevlucht voor 't geweervuur, en gij zoudt naar buiten lopen. De Duitsers schieten op burgers! Blijf stillekens hier tot 't tempeest gestild is.

- En waar is Frans! kreet Martha in een nieuwe vlag van wanhoop.

- Kind, ge kunt hem nu niet zoeken, hernam haar schoonvader. Voorzeker, is hij al lang weg, en wij dwazerikken, bleven hier die woestelingen afwachten, die eendelijke sloebers, dieven en moordenaars! En we zitten twintig uren van huis, en meer!

- Houd nu op met zagen! gebood Lauwe knorrig. Wij zullen ons plan wel trekken! Vanavond sluipen we over 't land, als 't moet. En al dat trunten en tirelantijnen helpt niets. Ge geraakt er maar dieper mee in de put. Ge zevent, baas! 't Is nog erger als een verroeste kafmachine, als gij begint! 'k Zou niet graag met u getrouwd zijn.

Duitse troepen marcheerden door de straten. Hun laarzen dreunden zwaar op de keien. Traag verliep de voormiddag. Niemand dacht aan eten. De inwoners bleven in huis. Omstreeks vier uur hoorde men eensklaps geweervuur.

- Jozef-Maria! 't begint weer! riep Hoornaert angstig. 't Verslecht in plaats van te verbeteren.

Lauwe ging even naar voren loeren. Hij kwam geheel ontdaan terug.

- Ze roepen, dat er een generaal vermoord is, zei hij. De Duitsers tieren en huilen als bezeten!

Enige ogenblikken later drongen soldaten binnen, dreigend met revolvers.

- De mannen mee! schreeuwden ze.

- Wat hebben wij misdaan! vroeg Lauwe, maar hij kreeg zo'n geweldige duw, dat hij tegen een muur tuimelde. Geweren waren op hen gericht en als beesten werden ze naar buiten gestompt. Overal liepen er Duitse soldaten die er woest uitzagen en burgers uit de huizen sleurden. Op enkele plaatsen sloegen de vlammen uit de woningen.

- Lauwe, wat gaan we beleven, kermde Hoornaert. Ons laatste uur is geslagen. O, waren we maar thuis gebleven.

En plots zag hij voor zijn geest het mooie uitgestrekte woud van Houthulst. Hoe vredig en rustig zou het zijn tussen de begroeide wegeltjes en hier scheen de hel plots losgebroken te zijn.

De Duitsers joegen de mannen voor zich uit en dreven ze naar een plaats waar ze rillend van angst moesten blijven staan. Officieren brulden als zwijgen en sloegen met de karwats naar de ongelukkigen. Plots werden drie mannen uit de groep getrokken.

- De eersten, tierde een overste. We zullen ze hier leren. Vuurt ze neer. Geen genade met dat gespuis!

Hoornaert wankelde en moest steun zoeken tegen Lauwe.

- Wat gaat er allemaal gebeuren? kreunde hij. Gaan ze die mannen neerschieten?

- Dat kan niet, het zou te wreed zijn. Houd u stil.

Schuw keken ze toe.

Zes soldaten stelden zich op tien meter afstand. 't Laatste ogenblik brak aan.

Lauwe kon 't nog maar niet geloven... Wie kon zo moorden, kalm en koel, zo spelen met mensenlevens? De officier verhief zijn degen. Schoten knalden. De drie martelaars vielen op elkaar.

- Sloebers, o, gij sloebers! riep Lauwe, tussen het geweën en 't gekerm van anderen.

- Jezus-Maria, schoten! kreet Hoornaert, die niets gehoord of gezien had en nu als uit een verdoving ontwaakte.

- O, die smeerlappen, drie hebben ze vermoord, zei Jozef opgewonden. Ze durfden het... een kind ook, een knaap! 't Is God geklaagd.

- En nu wij!

Half bewusteloos zonk de boer van 't Wilgenhof neer. Hij drukte zijn gelaat in de aarde, durfde niet meer opkijken, rilde als in geweldige koorts. Hij greep Lauwe's hand als smekend om hulp.

- Recht! klonk het, tot de andere gevangenen.

- Nu is 't onze beurt! dacht Jozef. Als wilde beesten, zonder biecht te mogen spreken, zonder iets aan familie te laten weten... O, en 't leven is zo schoon... Och Here, arm, arm moederke toch! Moest ik daarom zo welgezind op reis gaan? Arm, arm moederke, wat zult ge zeggen als ge 't hoort! Ge ziet me zo zielsgaarne en 'k deed mijn best om een brave zoon te zijn en zo noemde ge me ook!

- Wat gaan ze doen, Jozef, o wat gaan ze doen? kermde Hoornaert. Mijnheer, heb toch deernis, ik ben niet van Aarschot, ik heb niets misdaan... Heb deernis met mijn vrouw, mijn kinderen!

- Maul halten! klonk het ruw.

Wie nog niet gebonden was, moest het nu laten doen, de handen op de rug.

- Lijk een os, die ze omver steken, mompelde Lauwe, toen hij de knellende banden gevoelde. Kon ik ook maar een kapot maken!

Weer zag hij zo duidelijk het Houthulsterwoud... De wind voer door de bomen, zweepte de takken, huilde om de heesters, joeg verdroogde bladeren op, lijk in de herfststormen... Dan liep hij soms gaarne in 't bos, blootshoofds, worstelend tegen die wilde jager, de zotte, hollebollende wind. Dan stroomde hem 't bloed krachtiger door 't lijf, dan ademde hij diep en voelde hij zich sterk en vrij als een echte Boskanter die zich niet perste in 't dwangbuis, al diende hij bij een landeigenaar.

Een Boskanter! God, dat was hij toch, ook nu nog, hier voor die Duitsers? Als hij sterven moest, 't was hard, geweldig hard, maar dan stierf hij flink, als de pensjager, die van kou versteef in de boordevolle gracht, liever dan zich te laten binden door een overmacht en naar een cel voeren. Sterven... Als 't moest, dan zou hij niet wenen, niet beven, maar die smeelappen daar, die godvergeten sloebers recht in de ogen staren, en peinzen aan zijn ouders.

Ha, ja, peinzen aan die goede, christelijke moeder, die hem aan haar schoot 't Onze Vader leerde stamelen, denken aan haar, 't was zo goed als een biecht en een berechting, de voorbereiding tot de eeuwigheid.

Wat deden die loeders nu! De burgers moesten in rijen van drie staan.

- O, Jozef, wat gebeurt er! snikte Hoornaert. Hij leunde zwaar tegen Lauwe. Gaan ze ons toch doodschieten! O, mijn vrouw, mijn kinderen... mijn Frans. De boer snikte luid.

- Allah! gebod een soldaat. Hij greep Lauwe bij de arm en duwde hem naar voren, sleurde Hoornaert naast hem en dan de burger, die 't verteld had van die zwarte stippels ginds...

Plots ontroerde Jozef weer diep. Hij begreep alles... Hij zag dat van de andere groepen van drie, steeds nummer drie afgezonderd werd en achter de lijken moest gaan staan... Dat was de veroordeelde. Van elke drie man nam hij er één. Waar zou de officier bij hen beginnen? Hoornaert stond in 't midden en was in elk geval vrij. Maar zou hij zelf één of drie zijn?

- Hoornaert is getrouwd, dacht hij. Beter ik dood dan hij, voor mijn moederken zullen ze zorgen.

Toch stond zijn hart als stil. Nog een groepje en dan kwam de officier aan zijn rij. Nog enige stonden en 't was beslist of hij sterven zou of gespaard bleef. En 't leven lokte weer, zo verleidelijk, zo machtig! Daar kwam de Duitser... 't Was of hij in een mist zweefde, zo trok een floers over Lauwe's ogen.

Die grijze kerel had zijn leven in zijn macht! Hoe zou de teerling rollen op leven, of dood?

- Ein, zwei, riep de officier. Drei doet!

En Lauwe voelde zijn hart weer bonzen, als joeg er leven door. Hij was een, Hoornaert twee...

Beiden bleven leven... Maar dan schaamde Jozef zich over zijn vreugde. De dompelaar, die drie had, waggelde naar de veroordeelden. Tranen biggelden over zijn wangen.

En 't gruwelijke dobbelspel duurde voort, tot de door de dood getekenden allen afgezonderd waren.

- Ik heb nummer twee; en mijn broer nummer drie! riep een jongeling. 't Was Gaston Nijs. Mag ik mijn broer vervangen? Voor u is het toch gelijk, wie er doodgeschoten wordt. Mijn moeder is een weduwe, en mijn broeder, die zijn studiën geëindigd heeft, is nuttiger voor haar dan ik.

Op die roerende bede van de knaap klonk 't weer ongevoelig:

- Neen! Drie uit de rang!

Gaston en Omer Nijs omhelsden elkander en de laatste voegde zich bij de rij der veroordeelden... Dertig stonden daar, gereed om te sterven...

- Zouden ze 't menen, de sloebers, de eendelijke sloebers, vroeg Lauwe weer. Dertig onschuldigen omverschieten?...

Duitse soldaten stapten langs de rij. Schoten knalden. Jozef verborg zijn ge-
laat in de handen... Neen, dat kon hij niet meer zien, dat kon hij niet... zo'n
moorderij! Toch keek hij weer... Hij zag de lichamen vallen... Dan wendde hij
't hoofd af.

- Och Here toch, welk een gruwel! kermde het in hem. Wat beesten, wat
beesten! Hoe durven, hoe kunnen ze! Wat eendelijke loeders, om zo te
slachten.

- Zijn we nu vrij? vroeg Hoornaert, bevend over al zijn leden...

- Gij weg! klonk het. De banden van de niet-veroordeelden werden doorge-
sneden.

- Kom, baas, kom rap, zei Lauwe.

Maar wat verder hield een officier hen tegen.

- Mee! gebodde hij.

- Wij zijn vrij gelaten, we hadden één en twee, antwoordde Jozef.

- O, mijnheer, hebt toch deernis! smeekte Hoornaert.

- Daar! bulderde de overste, en hij wees naar de zwarte punten van de giste-
ren gefusilleerden.

Enige burgers werden er met Lauwe en Hoornaert heen gedreven.

- De doden begraven! commandeerde de Duitser. Daar liggen spaden.

Jozef wierp een blik op de lijken en zijn hart keerde als om. Een ogenblik
duizelde hij van woede en hij had de spade op de officier willen bonzen, maar
toch bedwong hij zijn drift. Heftig begon hij te graven... 't Moest een grote kuil
worden, om er die martelaars in te bergen, maar daarmee konden de Duitsers
hun schuld toch niet verduiken.

Hoornaert werkte ook; doch de spade beefde in zijn handen.

- Nu zijn we grafmakers, zei Lauwe. Wie had dat ooit gepeinsd? Een begra-
fenis in 't groot, boer!

- Spot ge er nog mee?

En de jonkman stak de schop driftig in de grond.

- 'k Zeg dat, om iets anders in te houden, boer... iets heel anders, dat me de
dood zou brengen! 'k Moet daarom er wat uitsmijten! O, die eendelijke moor-
denaars, die duivels!

Hij knerste de scheldwoorden tussen zijn tanden.

- Om de liefde Gods, zwijg toch, zei Hoornaert zacht.

- Ja, 'k moet zwijgen... O, 't brandt! Mijn kop, in mijn borst, in mijn hart!
Overal brandt het, boer! 'k Wou, dat ik weg mocht. 'k Mag niet naar die doden
zien! Jongere en oudere, zonen en vaders, wreed vermoord, hoort ge 't, ver-
moord als waren het maar beesten.

- Maul halten en arbeiten! riep een Duitser.

- Ja, muil houden, siste Lauwe... O, God, mocht ik hem mijn spade op zijn
dikke kop slaan, maar dan lag ik seffens bij die dutsen daar! Ja, de muil hou-
den!

- Om de liefde Gods, zwijg dan toch!

En Lauwe beheerste zich en werkte nog dubbel zo hard als de anderen. Grote
schoppen aarde haalde hij op, en smeed ze met een zwaai aan de kant... Het
massagraf was gereed en de burgers namen de doden op en legden ze neer. En
nu zag Lauwe wel die wezens, kalme en verwrongene, met geheel of half geslo-
ten ogen en 't was of sommigen hem nog aankeken met een starre blik.

• Zie, zo'n oog moest de keizer altijd op zich gericht hebben, fluisterde de jonge man tot Hoornaert.

Hij wees naar een dode.

De boer wendde 't gelaat af.

• 't Is al te wreed, zei hij. Zijn ogen zijn nog open.

• Dag en nacht, altijd maar, tot zijn dood toe, moest de keizer en zijn aanhang door die oogopslag vervolgd worden, hernam Lauwe.

De kuil werd dichtgeworpen. Dof viel de aarde neer en eindelijk was 't massagraf gesloten. De burgers mochten heengaan. Dit oponthoud was hun geluk geweest, want andere teruggekeerden hadden bij de ingang der stad soldaten ontmoet, die hen weer naar 't veld dreven en doodschoten. Lauwe en Hoornaert bereikten veilig het huis van mejuffer Meesters. Ze vonden er Martha in dodelijke angst.

• O, ik vreesde, dat ge ook neergeschoten waart! riep de jonge vrouw. We moeten voortgaan. 'k Had nooit kunnen peinzen, dat oorlog zó was. En waar mag Frans zijn! Mejuffer Meesters en haar vader zijn hier niet. Iemand heeft me gezegd, dat ze in de kerk opgesloten zitten. Daar zijn veel gevangenen.

• Zijt ge hier alleen dan? vroeg Jozef.

• Neen, nog enige vluchtelingen zitten in de kamer.

• O, laten we vertrekken! smeekte ook Hoornaert. 'k Ben hier geen minuut gerust! Ons leven is niet zeker. Martha kind, we hebben zoveel afgezien!

Werkelijk bleef het zeer onveilig in het arme Aarschot. De Duitsers staken nog steeds huizen in brand, plunderden, roofden, dronken en brasten. Verscheidene meisjes en vrouwen werden onteerd. Neen, het was nog niet veilig in het stedeke, met zijn rokende puinhopen en uitgeplunderde huizen, en waar rouw hing over een honderdvijftig neergeschoten burgers.

• Ja, we moeten vluchten, zei ook Lauwe, maar hoe, om niet weer in handen van die beesten te vallen?

Een der mannen in de kamer woonde nabij Aarschot, en kende goed de weg. Hij stelde voor tot de avond te wachten en zou dan het groepje langs binnenwegen geleiden. Dat was de beste raad en men bleef 't overige van de dag in het huis. Lauwe gevoelde zich bekommerd om Frans Hoornaert. Deze was dus gekwetst of gesneuveld. Of misschien afgemaakt. Maar hij verzweeg tegenover Martha wat hij gehoord had. Er bleef toch nog hoop en waarom de jonge vrouw die hoop ontnemen?

's Avonds vertrok het troepje langs de hof van een naburig huis. 't Geraakte veilig buiten Aarschot, maar nog zou de tocht moeilijk zijn, daar er ook in de omgeving Duitsers gekantonneerd waren. De vijand had Leuven bezet en moest voor Brussel zijn. 't Belgisch veldleger was op Antwerpen teruggetrokken.

• Als we toch maar te Steenhoeve geraken! zei Hoornaert telkens.

DE KASTEELHEER

Boer Adolf Legein moest bij dokter Deblauwe zijn. De zonderlinge geneesheer woonde tegen 't bos. Hij had er een schoon, ruim huis, maar dit bleef steeds gesloten, en Deblauwe zelf kwam zelden in de kamers. Hij leefde in een zijgebouwtje, weinig meer dan een afdak; daar at en sliep hij, en niemand was hem

in 't huishouden behulpzaam. Zelfs geen werkvrouw kwam er de vloer dweilen of de meubels afstoffen. Deblauwe woonde er als een eenzame kluizenaar, schuw van gezelschap, familieleden mijddend, zo hij er al bezat, wat eigenlijk niemand zeker wist, en zich niet bekommerend om reinheid of orde. Hij was trouwens heel weinig in zijn woning, want zelfs in de nacht dwaalde hij door de streek.

Nu en dan toch kreeg hij bezoek en wel van voorname lieden uit Vlaamse of Franse steden, die zich in wanhopige gevallen, ten einde raad, tot hem wendden. Dan stonden rijtuigen of auto's uren te wachten tot Deblauwe van zijn dooltochten terugkeerde, en het grote huis ontsloot, waar hij de vreemdelingen in een der kale, duffe vertrekken te woord stond. Zijn naam was toch ver verspreid, al meden hem thans velen om zijn vies uitzicht.

Legein trof de dokter onder zijn afdak aan. Deblauwe zat aan een withouten tafel te schrijven. Hij wenkte de boer plaats te nemen op een bank en werkte voort. Legein keek eens rond.

- Mijn varkens zijn beter gelogeerd, dacht hij. Wat een vuil kot voor zo'n rijke vent!

In een hoek lag een bed van bladeren. Deblauwe wilde geen andere legerstede hebben. In een andere hoek reikte een hoop eierschalen bijna tot tegen de zolder. Ieder kende de gewoonte van de dokter om schier uitsluitend op eieren te leven, die hij niet kookte, maar door een gaatje uitzoog waarna hij de doppen op een stapel wierp. Werd deze te groot dan moest Dillen, de Boskanter komen, en de schalen wegvoeren.

Soms at Deblauwe op een hofstede mee, maar thuis bereidde hij nooit een warm maal, en boven de haard hing dan ook alleen een geblutste, dik berookte ketel, waarin hij nu en dan water kookte.

- Een aardige gast, toch, zei Legein bij zich zelf. En 't is niet uit gierigheid, dat hij zo armzalig leeft.

Deblauwe liet hem nog enige tijd wachten, maar smeed eindelijk zijn pen neer en vroeg:

- Ehwel, baas, wat is er? Martha toch weer niet ziek?

- Neen, ik kom voor mij zelf. 'k Heb mijn voet bezeerd door op een hooivork te trappen.

- Laat eens zien...

De boer trok zijn kous uit en toonde de gezwollen rechtersoet.

- 't Eerste, wat ge hadt moeten doen was thuis blijven, bromde Deblauwe. En ge komt zelf!

- Ja, al hinkend... Maar 'k kan niet op mijn stoel blijven.

- 'k Weet wel, waardoor niet. Ge maakt u zenuwachtig om die oorlog.

- Ehwel, ja, om te zeggen zoals het is.

- Ja, baas. De oorlog gaat slecht. De Duitsers zijn al te Brussel.

- M'n ziele, te Brussel, dokter?

- Al sedert gisteren.

- En Luik is nog niet genomen!

- In de gazetten, man, maar Brussel ligt toch al ver van Luik, hé. 't Gaat niet goed.

- Zouden ze nog tot hier komen?

- Wel ja...

- Vlucht gij, dokter?

- Vluchten? Noot! Ze kunnen me in 't bos ophangen of hier dood steken, maar vluchten doe ik niet! Zo baas, uw voet staat vurig. Rust nemen met uw been op een stoel. En iedere morgen en avond de blauwe plek inwrijven met de zalf, die ik u geven zal. Verstaan, hé? In een week zijt ge er van af.

- Zo lang!

- Ja, als ge goed doet, wat ik zeg, en anders kan het een maand duren en drie ook!

Deblauwe nam uit een kas een pot zalf en deed er wat van in een doosje.

- Als ze op is, zend er dan om andere, hernam hij, boog zich weer over zijn papier en Legein begreep, dat hij niet langer blijven moest.

De boer ging trekkenend naar huis.

- Zenuwen, mompelde hij onderweg. Ja, Langbaard heeft gelijk.

Die verdoemde oorlog, en Martha die maar niet afkomt en ons zonder nieuws laat, en Frans, waar we niets van horen, en Gust nu weg, zou een mens er niet zenuwachtig van worden? En altijd denken, dat het hier ook oorlog wordt.

Wat verder ontmoette hij Angèle Debruin. Het meisje bloosde, en knikte verlegen goede avond.

- Dag mijn kind, groette Legein. Hebt ge al van Gust nieuws gehoord.

- Van Gust? stamelde ze.

- Toe, toe, ik weet het wel, dat ge samen verkeert en ik kan 't goed verdragen. Hebt ge al van mijn jongen gehoord?

- Neen, baas.

- Wij ook niet.

- Maar de post gaat zo traag. 't Is om spionage te beletten, zegt Free, de bode.

- Ja. Peins maar veel aan hem, en zie naar geen anderen!

Legein vervolgde zijn weg.

- Vreemd, mompelde hij, in gewone tijd zou ik zeker tegen die verkering getempeest hebben, en nu Gust weg is, bekijk ik dat meisje al een beetje als ons eigen kind. Ha, nu voel ik het, hoe gaarne een ouder een kind ziet. Mijn goede Gust! Maar neen, hij kon niet thuisblijven. Waar zou Martha met Hoornaert toch zitten? Misschien komen ze met de laatste trein nog af en hebben ze nieuws van Frans en Gust.

Toen Legein zijn hoeve bereikte, zag hij een rijtuig op de boomgaard staan.

- De voiture van 't kasteel, mompelde hij. Wat is er nu weer?

't Kasteel Hooglinde stond dicht bij Steenhove, maar toch op het gebied van een andere gemeente, zodat de eigenaar en bewoner, baron Zweder van Hooglinde, zich weinig bemoeide met het dorp van burgemeester Vermeulen.

Hij had er enige pachters en ook Legein huurde van hem een partij land. De baron wandelde voor het huis op en neer. Blijkbaar was het hem binnen te duf en te rokerig. Hij was een man van middelbare leeftijd, meer gevreesd dan bemind, ofschoon hij voor zijn ondergeschikten zeer goed was. Maar toch bleef hij de aristokraat, trots op zijn adel, zijn stand, zijn afkomst, zijn rijkdom.

Legein nam de muts in de hand en zei onderdanig:

- Goeien avond, mijnheer de baron. Welk een eer u te zien. Ga toch binnen, mijnheer de baron!

- Bonsoir, klonk de wedergroet. De bazinne mij gezeld in huis te gaan, mais skoon weer en wat gepromeneerd hier. Ik moet u spreken.

Baron Zweder, die natuurlijk de taal van zijn volk slechts gebrekkig kende, moest zoeken naar zijn platte dialectwoorden die hij als kind van knechten en meiden geleerd en door zijn omgang met pachters enigszins onderhouden had. Hij stapte binnen en zette zich op de stoel, die moeder Legein haastig met haar voorschoot afgestofd had.

- Eh bien, boer Legein, ik seffens de affair begin... Uw dochter Martha blijft nog provisoir thuis, hé...

- Ha, ja, mijnheer de baron, de dag van haar trouw, moest haar man naar het leger.

- Oui, je sais... Triste was dat... maar ainsy blijft zij provisoir thuis.

- Wat zou ze alleen op dat nieuw hof gaan doen, mijnheer de baron?

- Non... zij beter thuis blijve... Kij hebt ook en andere dochter... Berthe, je crois... noemt zij geen Berthe?

- Bertha, ja, mijnheer de baron.

- Eh bien, madame de barones wil hebben een dame de compagnie... Gij verstaat wat ik wil zeg... Niet en servante... alah een marte, neen ken maarte, mais dame de compagnie... een demoiselle... Zij zou daarvoor wil hebben uw dochter Berthe. Verstaat kij?

- Ge zoudt willen, dat Bertha op 't kasteel komt wonen, meneer de baron?

- C'est ça... mais niet maarte... demoiselle...

- Ja, ja, 'k versta het, mijnheer de baron; niet als een maarte, maar om mevrouw te dienen.

- C'est ça... Zij veel keld verdien... en de kleers... en de eten... en een demoiselle zijn. Zijt gij t'akkoord?

- Ha, dat is eigenlijk moeders zaak, mijnheer de baron.

- Eh bien bazin, kij verstaat wat ik zeg...

- Ja, mijnheer de baron... En 't is nog al een groot besluit om seffens ja of neen te zeggen, mijnheer de baron. Wij willen van eigen mevrouw gaarne ter wille zijn, mijnheer de baron, maar wat peinst vader?

- Wel, nu Martha toch thuis blijft en de oogst binnen is ben ik er niet tegen.

- Ik precies ook niet, maar als we morgen het antwoord eens brachten?

- Kunt kij nu niet decideer? Enfin, toch morgen ook wel. Zo, koed betaald, en de kleers en de eten, zoveel ze wil, en een chambre voor haar... niet in de cuisine bij de domestiéks... Ene demoiselle... Zij een meiske met koede manier, ik weet dat... en zij heel koed zijn in de chateau. Zo, morgen zek kij het. C'est ça... koeden avond.

De kasteelheer stond op.

- Wat peinst ge van de oorlog, meneer de baron? vroeg Legein, oordelend dat de edelman beter op de hoogte van de toestand moest zijn dan alle anderen in de omtrek. Weet ge al, mijnheer de baron, dat Brussel bezet is?

- Oui... Maar dat is nikske, dat... Niet benauwd zijn... De Engelsens en de Français zijn nu gearriveerd...

- Zijn ze er, mijnheer de baron?

- Certainement!

- Waar, mijnheer de baron?

- Dat mak niet keweet zijn, maar keloof wat ik zek, zij zijn kearriveerd... en jaak de Boche wek.

- Zouden de Duitsers nog hier geraken, mijnheer de baron?

54

- Jamais ! Mais non... nooit, baas Legein... Hier koom, allons donc ...De krote bataille nu komt en gij zien zult, de Boche wekloop, en de alliés naar Berlin. Tout va bien.

- Allez, te beter !

De hoge bezoeker vertrok. Terwijl hij achterover lag op de kussens van zijn sierlijk rijtuig, glimlachte hij om de goedgezindheid van de boer. Baron Zweder van Hooglinde wist maar al te wel, dat het met de oorlog niet goed ging, en pakte reeds in stilte enige valiezen. Hij zou de komst van de Duitsers niet afwachten. Te Parijs, en zo nodig in 't zuiden van Frankrijk kon hij al de last en 't gevaar der bezetting ontvluchten. Maar er moesten wakers op 't kasteel blijven. Twee meiden gingen mee, een lakei en de koetsier ook. De portier bleef. Een derde meid was van Ieper en zou wel naar huis lopen. Op die moest men niet rekenen. Zo hij nog gauw iemand uit de streek in dienst nam, 't liefst de dochter van een degelijke boer. Deze kon dan helpen, met de portier en de timmerman het kasteel bewaken.

En baron Zweder had aan Legein gedacht. Bertha had betere manieren dan de meeste dorpsmeisjes : ze was koket en kon misschien veel gedaan krijgen van de officieren, want dat er op het slot officieren logeren zouden, begreep de edelman zeer wel. Legein was een van die ouderwetse, eerlijke en degelijke boeren met begrippen van trouw, en eens de taak op zich genomen, zou hij zijn dochter aanzetten ze zo lang mogelijk te vervullen. Dat alles had de baron met zijn vrouw afgesproken. Pachters waren er immers om de adel te dienen. En het loon zou hoog zijn. Boeren voelden ook het harde van de bezetting zo niet, en werden niet lastig gevallen als edelen. 't Gevolg van al deze besprekingen was dit avondbezoek op Doornhage geweest.

Bertha was niet in huis gekomen,

Baron Zweder mocht vooral toch niet Legein verontrusten, en daarom sprak hij van de te verwachten slag, die de bondgenoten de Russen te Berlijn zou doen ontmoeten. Kerstmis vieren in Duitslands hoofdstad. Dat voorspelden immers sommige dagbladen ook.

Bertha was niet in huis gekomen, toen de kasteelheer daar zat. Vrouw Legein vertelde 't doel van 't bezoek. Het meisje luisterde eerst verbaasd toe, en dan gevoelde ze grote vreugde. Gezelschapsjuffrouw op 't kasteel ! Verlost van het slafelijk boerenwerk. Opgenomen worden in een hogere stand.

Ze temperde haar blijdschap om haar vader, die met moeder 't voorstel lang en breed besprak. En de ouders besloten, het verzoek in te willigen. Ze mochten niet weigeren, meende ze, en ook, 't was waar, ze konden Bertha wel missen, nu Martha thuis bleef, en de zomer voorbij was.

En tegen de nieuwe lente zou men verder zien. Legein wilde dus morgen dan maar Bertha naar 't slot van Hooglinde brengen.

Door vreemde gevoelens bestormd stond het meisje voor 't raam in haar slaapkamer. Naar 't kasteel ! O, wat een uitkomst ! Daar kon ze Desmedt ontvruchten en als 't waar werd van die scheiding en hij haar begeerde, kende ze tegen die tijd al haar manieren en was ze een volkomen dame geworden. Desmedt moest nu maar wachten. Dan kon ze oordelen of hij 't waarlijk meende met zijn liefde. Om Fried zou ze zich niet meer bekommeren ! Hij moest zichzelf maar redden, kon in de nacht verder vluchten. Brussel was toch aan het eind der wereld niet en daar vond hij de Duitsers.

Zo mijmerde Bertha, verheugd in 't vooruitzicht van haar verhuizing. Morgen keerde Martha zeker van haar reis terug. Die kon moeder helpen. En zij werd een dame. Ze had immers geen karakter voor de boeredoening.

Plots schrok het meisje en met moeite hield ze een kreet in. Voor het venster verscheen eensklaps een gezicht. 't Was of een schim uit de grond oprees. Het gelaat naderde tot tegen de ruiten en Bertha blikte in een paar felle ogen. Ze trok zich schielijk terug. Toen werd 't haar duidelijk wie daar stond.

Fried! De Duitser! Tot hier vervolgde hij haar. Was het de liefde tot haar, of onrust over haar wegblijven? O, hoe durfde hij! Vader sliep voorzeker nog niet.

Hoor, Fried tikte stil op het raam. Ze ging weer nader en wenkte hem te ver- trekken. Maar hij klopte luider.

- Zo ik vader riep! dacht Bertha. Dan zal niemand mij verdenken hem nog geholpen te hebben.

Maar dat plan stuitte toch tegen haar gevoel. Fried was haar vriend geweest, die verkering zocht, toen hij nog vrij rondliep, die nu verklaarde niet te kunnen vluchten om haar.

Stil opende ze 't raam.

- O, ga weg, ga toch weg, 't is zo gevaarlijk! fluisterde ze.

Hij duwde 't venster verder open en stak zijn hoofd naar binnen.

- O, ga toch weg! drong 't meisje angstig aan. Vader slaapt nog niet.

- Waar bleef ge toch? vroeg hij met moeilijk ingehouden woede.

- Ik kon niet komen, Fried.

- Drie avonden.

- Neen, ik kon niet!

- Ge liegt! Zeg liever, dat ge niet wilt.

- O, ga toch heen... morgen kom ik dan.

- Ge belooft het, maar ge komt niet. Ge wilt me van honger laten sterven of verraden... Ho, ik weet het wel van Desmedt.

- Zwijg toch.

- En mij verstoot ge. Maar Fried bleef om u, hoort ge 't, om u ...Ja, uit liefde voor u trotseerde ik 't gevaar, de dood zelfs, want vonden ze me, ze zouden me vermoorden, de stomme, wilde boeren hier!

- Fried, ik zal morgen komen, maar ga nu heen.

- Neen! Laat me binnen!

- Hier in de kamer!

- Ja... Ik wil bij u zijn! Gij zijt de mijne en Desmedt zal ik omver steken, als 't moet. Gij zijt van mij en ik geef u niet op. Laat me binnen, zeg ik! En haal me eten, en laat ik u kussen en minnen! O, Bertha, 't is of er een vuur in me brandt. Die drie avonden van wachten.

't Meisje was radeloos van angst.

- Vader zal alles horen, zei ze half wenend. Ge komt niet binnen.

- En ik wil het!

Eensklaps klonk er getier op de weg.